

LR: dom 2000-07-13, mål nr 16785-99

D 35/99

Skattemyndigheten i X län har till Revisorsnämnden (RN) inkommit med en underrättelse avseende auktoriserade revisorn A-son.

Av underrättelsen och övriga handlingar i ärendet framgår bl.a. följande. A-son har varit vald revisor i två aktiebolag (här kallade bilbolaget och fastighetsbolaget). Bolagen ingick som två dotterbolag bland flera i en större koncern. Samtliga aktier i moderbolaget ägdes fram till den 1 december 1991 av en fysisk person (här kallad aktieägaren). Den 1 december 1991 sålde aktieägaren 50 procent av sitt aktieinnehav i moderbolaget till ett annat av denne helägt aktiebolag (här kallat verkstadsbolaget). I slutet av år 1992 avyttrade aktieägaren ytterligare en aktiepost i moderbolaget till verkstadsbolaget. Verkstadsbolaget blev därmed nytt moderbolag i koncernen. Den 8 januari 1993 förvärvade verkstadsbolaget resterande aktier i det tidigare moderbolaget. Under räkenskapsåren 1991–1993 gjorde aktieägaren stora uttag ur bilbolaget vilka uppgick till 6,9 miljoner kr, 3,7 miljoner kr respektive 4,1 miljoner kr per år. Verkstadsbolaget övertog som delbetalning för aktieinköpen per den 1 december 1991 samt i samband med boksluten åren 1992 och 1993 aktieägarens skulder till bilbolaget. Bilbolaget redovisade desamma som en fordran på verkstadsbolaget i respektive års bokslut. Det har även framkommit att verkstadsbolaget under år 1992 övertagit en fordran på 7 miljoner kr som fastighetsbolaget hade på bilbolaget. Samtliga här nämnda bolag försattes efter egen ansökan i konkurs under år 1994.

A-son har lämnat rena revisionsberättelser för bilbolaget räkenskapsåren 1991 och 1992 samt för fastighetsbolaget räkenskapsåret 1992. I revisionsberättelsen för bilbolaget räkenskapsåret 1993 har A-son påtalat att ”Värdet å fordran på moderbolaget är för närvarande svårbedömbart”. I övrigt är revisionsberättelsen ren.

A-son har yttrat sig i ärendet och anfört bl.a. följande. De ifrågavarande lånens förenlighet med kapitalskyddsreglerna i 12 kap. aktiebolagslagen stod i centrum för hans granskningsinsatser och överväganden i samband med revisionen respektive räkenskapsår. Per den 31 december 1991 uppgick bilbolagets fordran på verkstadsbolaget till 6,9 miljoner kr vilket vida översteg fritt eget kapital i bilbolagets balansräkning detta år. Med hänsyn härtill hade han att ta ställning till huruvida verkstadsbolaget hade möjlighet att återbetala lånet vid en försäljning av aktierna i det dåvarande moderbolaget eftersom lånet i annat fall skulle stå i strid med aktiebolagslagens kapitalskyddsregler. Under den aktuella perioden fördes i Sverige en allmän debatt om hur värdet av aktier i dotterbolag skulle bedömas vid utgivande av koncernlån. Den dominerande uppfattningen i doktrinen, till vilken han anslöt sig, var att värdet skulle baseras på en helhetsbedömning av koncernens sammanlagda tillgångar värderade utifrån marknadsvärdena. För att kunna skapa sig en bild av koncernens (inklusive verkstadsbolaget) ställning vid den aktuella tidpunkten infortrade han därför värderingsintyg över koncernens fastighetsbestånd. Därefter upprättade han en ”särskild balansräkning” för hela koncernen vari interna mellanhavanden eliminerades. De fastigheter som fanns i koncernen och vars värde väsentligen avvek från det bokförda värdet togs upp till marknadsvärdet enligt värderingsintygen. Med den ”särskilda balansräkningen” som grund gjorde han en avkastningsvärdering av verkstadsbolaget. Denna visade att värdet av verkstadsbolagets aktier i det dåvarande moderbolaget per den 31 december 1991 uppgick till ca 17 miljoner kr. Verkstadsbolaget hade således möjlighet att återbetala lånet vid en aktieförsäljning. Det fanns därför inte skäl att avge en oren revisionsberättelse för bilbolaget år 1991. Enligt samma principer upprättade han en ”särskild balansräkning” för koncernen

och en avkastningsvärdering för verkstadsbolaget år 1992. Resultatet visade att det inte heller detta år fanns skäl att anmärka i den revisionsberättelse han avgav för bilbolaget. Detsamma gällde för fastighetsbolaget. Under år 1993 försämrades koncernens ekonomiska ställning på grund av bl.a. sjunkande fastighetspriser. De försök koncernen gjort att sälja fastigheterna hade misslyckats och det stod klart för bilbolagets bankförbindelse att en finansiell rekonstruktion av koncernen var nödvändig. Den "särskilda balansräkningen" utvisade att verkstadsbolaget inte längre hade möjlighet att återbetala lånet. Det förelåg därför skäl för att avstyrka balansräkningens fastställande i revisionsberättelsen för bilbolaget. Med hänsyn till de diskussioner bilbolaget förde med banken om en rekonstruktion av koncernen nöjde han sig dock med att framföra sin oro för koncernlånet i revisionsberättelsen.

RN gör följande bedömning.

I 12 kap. 1 § aktiebolagslagen (1975:1385), i dess lydelse före den 1 januari 1996, stadgas att utbetalning av ett bolags medel till aktieägarna endast får ske enligt lagens bestämmelser om vinstutdelning, utbetalning vid nedsättning av aktiekapitalet eller reservfonden och utskiftning vid bolagets likvidation. Av 7 § samma kapitel följer att ett aktiebolag inte får lämna penninglån till den som äger aktier i bolaget eller annat bolag i samma koncern (s.k. förbjudet lån). Låneförbudet gäller inte under vissa förutsättningar om gäldenären är ett företag i en koncern i vilket det långivande bolaget ingår (s.k. koncernlån). Ett aktiebolag får dock inte lämna penninglån i syfte att gäldenären eller honom närstående fysisk eller juridisk person skall förvärva aktier i bolaget eller annat bolag i samma koncern.

I ärendet är utrett att bilbolaget under de tre aktuella åren betalat ut mycket stora belopp till aktieägaren. Bilbolaget har inte redovisat utbetalningarna som utdelning – bilbolaget saknade för övrigt täckning i fritt eget kapital för utdelning i denna omfattning – och inte heller som lön eller liknande ersättning till aktieägaren. Utbetalningarna måste därmed anses utgöra penninglån från bilbolaget till aktieägaren. Den omständigheten att ansvaret för infriandet av lånen sedermera må ha övertagits av verkstadsbolaget, s.k. gäldenärsbyte, påverkar inte den rättsliga karaktären av utbetalningarna till aktieägaren.

Enligt 10 kap. 10 § tredje stycket aktiebolagslagen skall det i revisionsberättelsen anmärkas bl.a. om revisorn funnit att styrelseledamot handlat i strid med aktiebolagslagen. Enligt RN:s uppfattning har de ifrågavarande utbetalningarna från bilbolaget till aktieägaren utgjort förbjudna lån. Såvitt framgår av handlingarna i ärendet har A-son i samband med sina revisioner varken prövat utbetalningarnas förenlighet med låneförbudsreglerna eller deras förenlighet med andra regler om kapitalskydd i 12 kap. aktiebolagslagen. RN finner därvid att den bedömning av verkstadsbolagets återbetalningsförmåga som A-son gjort i den "särskilda balansräkningen" för koncernen saknar betydelse i sammanhanget. Med tanke på utbetalningarnas storlek måste A-sons underlåtenhet att pröva dessa mot reglerna i 12 kap. aktiebolagslagen betecknas som synnerligen anmärkningsvärd.

Vad gäller A-sons granskning av de tidigare nämnda gäldenärsbytena mellan aktieägaren och verkstadsbolaget framgår följande av handlingarna i ärendet. Det är ostridigt att verkstadsbolaget av aktieägaren den 1 december 1991 förvärvat 50 procent av aktierna i det dåvarande moderbolaget och att verkstadsbolaget samma dag övertagit aktieägarens skuld till bilbolaget på 6,9 miljoner kr. A-son har förklarat att han vid sin revision av bilbolaget räkenskapsåret 1991 har betraktat dess fordringar på verkstadsbolaget som ett s.k. koncernlån och att han godtagit bilbolagets utlåning med hänsyn till att verkstadsbolaget vid en försäljning av aktierna i det dåvarande moderbolaget skulle ha haft möjlighet att återbetala lånen.

Eftersom verkstadsbolaget under räkenskapsåret 1991 endast ägt 50 procent av aktierna i det dåvarande moderbolaget och inte heller på annat sätt haft bestämmande inflytande över detsamma har en koncern i aktiebolagsrättslig mening inte förelegat. Bilbolaget har således inte haft någon rättslig möjlighet att lämna något koncernlån till verkstadsbolaget under år

1991. Denna omständighet måste A-son ha känt till. A-son har därför haft anledning att närmare granska grunderna för bilbolagets accept av gäldenärsbytet mellan aktieägaren och verkstadsbolaget och om ifrågavarande transaktion var förenlig med reglerna i 12 kap. 7 § aktiebolagslagen om förbjudna lån. Några sådana granskningsåtgärder har emellertid, såvitt framgår av handlingarna i ärendet, A-son inte gjort. Det får därmed anses utrett att A-sons granskningsinsatser även i detta avseende har varit otillräckliga.

A-son har även, såvitt gäller räkenskapsåren 1992 och 1993, haft anledning att kontrollera om verkstadsbolagets övertaganden av bilbolagets fordringar på aktieägaren (gäldenärsbyte) utgjort otillåtna vinstutdelningar. En avgörande faktor för denna bedömning var verkstadsbolagets ekonomiska ställning. A-son har beträffande sin granskning i denna del uppgivit att han gjort en substansgranskning av koncernen samt en avkastningsvärdering av verkstadsbolaget. Han har därvid bedömt att verkstadsbolaget hade möjlighet att återbetala sina skulder till bilbolaget och att ifrågavarande gäldenärsbyten således inte utgjorde otillåtna vinstutdelningar. Till grund för nämnda avkastningsvärdering har A-son bl.a. lagt marknadsvärdet av koncernens fastigheter enligt värderingsintyg. Värderingsintygen är daterade i april och augusti 1991. Under slutet av år 1991 inträffade emellertid en allmän konjunkturedgång som innebar att fastighetspriserna sjönk kraftigt. Det kan därför ifrågasättas om de i värderingsintygen angivna marknadsvärdena gav en rättvisande bild av de faktiska förhållandena vid tidpunkten för A-sons granskning respektive räkenskapsår. Med hänsyn till att A-son själv anfört att de sjunkande fastighetspriserna försämrat koncernens ekonomiska ställning borde han, åtminstone såvitt avser räkenskapsåren 1992 och 1993, ha kontrollerat värderingsintygens tillförlitlighet. Detta har han underlåtit. RN finner att de kontrollåtgärder A-son vidtagit i denna del inte har varit tillräckliga för att han skulle ha kunnat bilda sig en välgrundad uppfattning huruvida ifrågavarande gäldenärsbyten utgjorde otillåtna vinstutdelningar eller om de i bilbolagets balansräkningar upptagna fordringarna på verkstadsbolaget var riktigt värderade. Vad nu sagts gäller även beträffande A-sons granskning av fastighetsbolagets redovisade fordringar på verkstadsbolaget räkenskapsåret 1992.

A-son har i ovan behandlade avseenden underlåtit att vidta kontrollåtgärder vilka med hänsyn till omständigheterna borde ha framstått som självklara för honom. A-son har därmed i hög grad åsidosatt sina skyldigheter som revisor.

Med stöd av 22 § andra stycket lagen (1995:528) om revisorer meddelar RN A-son varning.

Ärendet har avgjorts av Revisorsnämndens ordförande Lennart Grufberg samt ledamöterna Stig von Bahr, Klas-Erik Hjorth, Margit Knutsson, Birgitta Lindén, Jan-Erik Moreau, Claes Norberg, Eva-Britt Nordhall och Elisabet Fura-Sandström. Vid den slutliga handläggningen har i övrigt närvarit kanslichefen Christer Lefrell och avdelningsdirektören Åsa Arffman, föredragande.